

De Geschiedenis van Congo

In een Belgisch schoolboek van het jaar 1920 lezen we:

“Vóór 50 jaren was er op de landkaart van Zuid- en Midden-Afrika een groote witte vlek, want van dat uitgestrekte land kende men niets dan kusten... Eertijds leefden er negers die mensenvleesch aten ...”

Zo staat het in het geschiedenis-handboek in Congo:

“Enkele eeuwen geleden waren er in Congo grote koninkrijken. Net als in andere landen van Afrika waren er machtige koningen met een grote hofhouding. Er was veel rijkdom. Men dreef handel... Kunstenaars maakten prachtige beelden, weefsels enz. ...”

Eigenlijk weten we niet zo heel veel van de geschiedenis van Congo. Tot voor enkele eeuwen was heel Afrika onbekend terrein in Europa. Toch gaat het ook een beetje over België want Congo was een tijdje een kolonie van ons land. We noemden dit land toen Belgisch Congo.

1. Congo voor 1500, een land met verschillende grote volken

De Duitser Frobenius, één van de grootste Afrikakenners van de vorige eeuw, beschreef de verbazing van de Europeanen die de eeuwenoude steden in de grote Afrikaanse rijken bezochten (Ghana, Mali, Ethiopië, Zimbabwe) *“... met goed aangelegde straten ... bewoond door schitterend geklede mensen, die zelf hun stoffen weefden ... grote, goed geordende staten ... machtige keizers ... welvarende industrieën ... Tot in merg en been beschaafd!”*

In Congo waren er vroeger verschillende koninkrijken. Het eerste bekende was het Congorijk (tussen 1250 en 1650) gelegen aan de monding van de Congostroom. Later zijn er andere volkeren uit het huidige Congo groot en invloedrijk geworden: in het zuiden vooral de Luba en de Lunda.

Ivoren scepter

In het oerwoud van Congo

Afbeelding van de troon en de hofhouding van de koning van Congo

Masker (Kuba)

In het noorden had je o.a. de Azande en de Mangbetu. Heel centraal kwam het koninkrijk van de Kuba tot een hoge bloei. Al deze volken muntten uit door kunst en cultuur. Ze dankten hun invloed ook aan een goede organisatie.

2. Congo van 1500 tot 1850, vier eeuwen slavenhandel in Afrika

Slavernij en slavenhandel bestaan in Afrika al meer dan 3000 jaar. Zwarte slaven vond je in Egypte en Rome, maar ook in Indië en China. Rond 700 na Christus neemt de slavenhandel sterk toe bij de Arabieren in Noord-Afrika. Toch breekt de (slaven-) hel pas goed los wanneer de Europeanen omstreeks 1450 Afrika ontdekken.

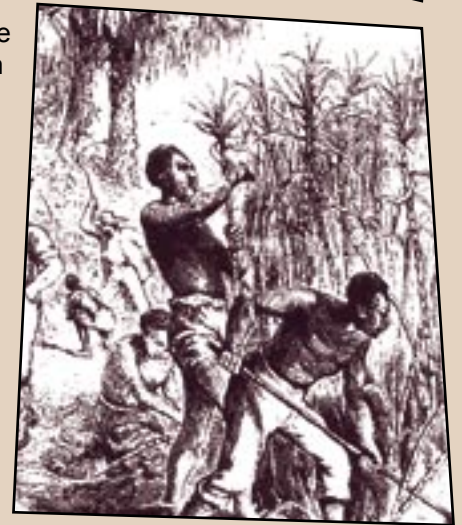
Zowat 15 miljoen sterke en gezonde mannen en vrouwen uit Zwart-Afrika werden tussen 1450 en 1850 gevangen genomen en in schepen weggevoerd naar Zuid- en Noord-Amerika. Daar werden ze als gratis werkrachten ingezet op de plantages en in de mijnen. In het begin maakten de Portugese handelaars zelf jacht op slaven. Omdat dit niet zonder gevaar was, lieten ze dit al gauw over aan de plaatselijke bevolking. Voorzien van Portugese wapens konden ze vijandige buurvolken aanvallen en tot gevangenen maken. Wie niet meedeed met de blanke handelaars riskeerde zelf slaaf te worden.

De gevangenen werden naar bepaalde verkooppunten aan de kust onder andere in Senegal en Angola samengedreven. Daar werden ze in schepen gestouwd en richting Amerika vervoerd, waar ze op de slavenmarkt verkocht werden.

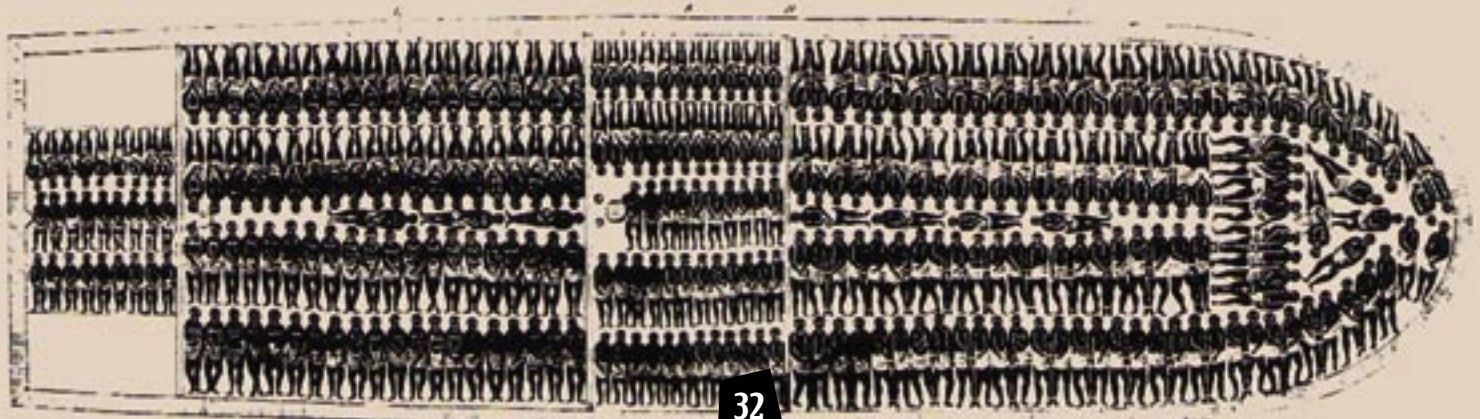
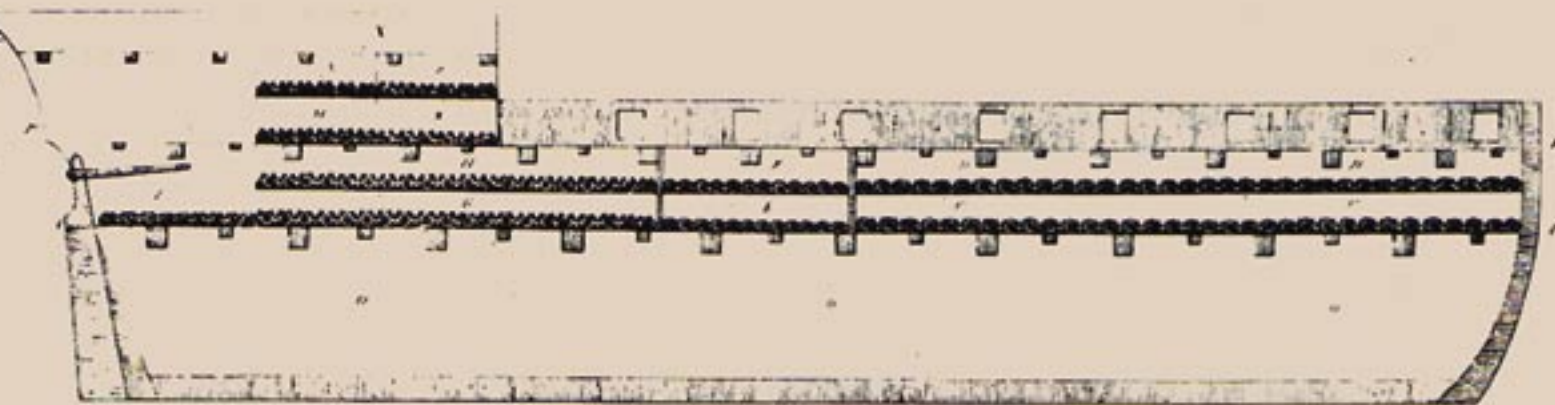
Door de slavenhandel komen er veel kleine en grote oorlogen tussen de Afrikaanse volken onderling. Ook in Congo was het zo. Gevolg: zeer veel mensen op de vlucht.

Vluchtelingen zoeken nieuwe gebieden om te kunnen wonen en verjagen de mensen die er eerst woonden... Er kwam geen einde aan de oorlogsellende. Ook al die mensen die de dood vonden door deze oorlogen zijn slachtoffer van de slavenhandel. Het totaal aantal doden in die vier eeuwen wordt voor heel Afrika geschat op 150.000.000!

Geen wonder dat het leven in Afrika steeds moeilijker werd.

Zwarte slaven aan het werk in Amerika

3. Congo is van Leopold II van 1885 tot 1908

Een 100 jaar geleden was Afrika van de Afrikanen. "Nogal logisch," zul je denken. Maar in 1884-1885, op de conferentie van Berlijn, hebben staatshoofden uit landen van Europa, Amerika en Rusland, Afrika verdeeld alsof het van hen was. Engeland had al een groot stuk, Frankrijk en Portugal ook.

Een onbekend en onontdekt gebied in het midden van Afrika bleef nog over. Leopold ontmoette Stanley, een Brits-Amerikaans ontdekkingsreiziger. Die was bereid dwars door Afrika te trekken, van oost naar west.

In 999 dagen slaagde hij daarin. Dat was een groot avontuur. Er waren gevaarlijke watervallen op de grote Congostroom. Ook hitte, ziekten en gevechten maakten dat veel mensen in de karavaan, zwarten en blanken, onderweg stierven. Stanley had op zijn reis veel voordelige handelsovereenkomsten gesloten met plaatselijke chefs.

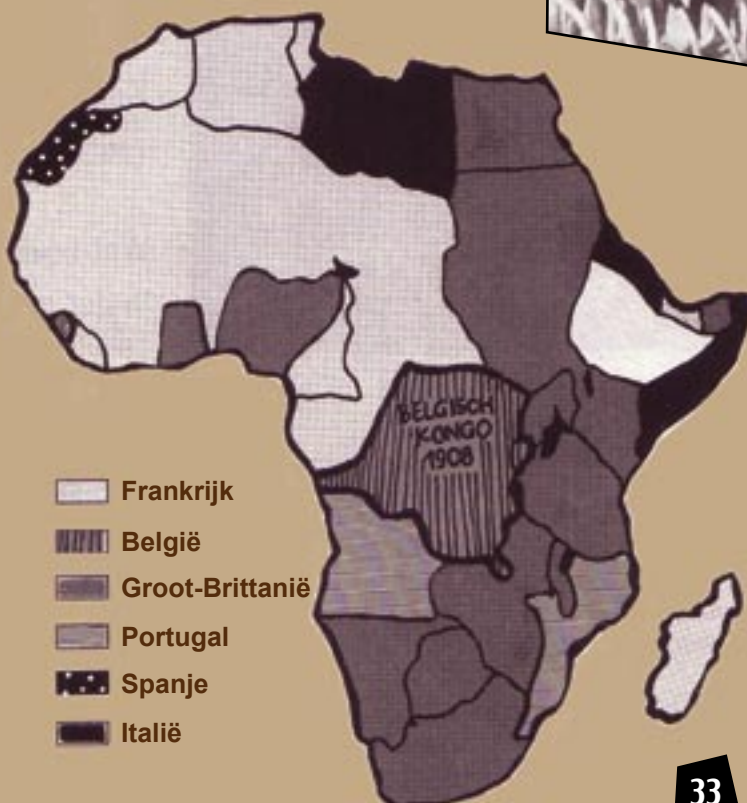
Leopold had Stanley geld gegeven om deze tocht te ondernemen. Daarom werd dit pas ontdekte gebied aan Leopold II 'gegeven' op de conferentie van Berlijn. De staatshoofden beslisten dat Congo - met een oppervlakte van 80 keer België! - aan Leopold II zou toebehoren. Leopold had ze verteld over zijn mooie bedoelingen met het land. Hij zou:

- de slavenhandel verbieden;
- onderzoek doen in dit onbekend gebied;
- de zwarten beschaven.

Van deze bedoelingen is niet veel in huis gekomen. Want Leopold was vooral op winst uit. Dat dreef hem om de mensen hun grond af te nemen. Ze hadden immers geen eigendomsbewijzen, dat was niet de gewoonte in het land. Leopold zei: "De grond is van niemand, dus is hij van mij." De koning haalde uit 'zijn kolonie' grote hoeveelheden ivoor en rubber.

De uitvoer van ivoor was helemaal in handen van Leopold II

Rubber werd getapt uit een liansoort. Deze groeide vooral in de moerassige evenaarsprovincie. Wanneer men de bast van de lian inkerft, druipert er een melkachtig vocht uit.

Nadat hij eerst veel geld in zijn Congo gestoken had, maakte hij nu grote winsten. Hij werd er steenrijk van en gebruikte het geld om van zijn hoofdstad Brussel een prachtige stad te maken met brede lanen en indrukwekkende gebouwen.

4. Congo is een kolonie van België van 1908 tot 1960

Wat is een kolonie?

Een gebied (bv. een stuk land in Afrika) dat ingepalmd is door een ander land (het moederland, bv. België). Dit gebied, de kolonie, wordt door het moederland bestuurd en met al zijn rijkdommen als eigendom beschouwd. Veel Europese landen bezaten één of meerdere kolonies. Deze waren gelegen in Afrika, Latijns-Amerika of Azië.

1. MISSIES

Leopold II en de Belgische Staat waren ervan overtuigd dat de “negers” wilden waren, dat ze geen cultuur hadden, dat ze minderwaardig waren aan de blanken. Ze gaven de opdracht aan de missionarissen de zwarten te beschaven.

lagere school

Beschaven betekende dat de Congolezen moesten leren werken, dankbaar zijn en goede christenen worden. Leren lezen en schrijven hoorde er ook bij.

In heel Congo werden lagere scholen gebouwd. In 1950 gingen bijna alle zwarte kinderen enige tijd naar school. Secundair onderwijs was veel minder bereikbaar en universiteit haalde vrijwel niemand. Toch was het goed dat tenminste veel kinderen leerden lezen en schrijven.

ziekenhuis

Er werden ook veel ziekenhuizen gebouwd. Mensen werden ingeënt tegen besmettelijke ziekten. Een dodelijke ziekte -de slaapziekte- werd helemaal uitgeroeid. Gezondheid is goed voor de mensen zelf. Maar ook voor de werkgevers, de bazen van de mijnen en plantages, was het belangrijk dat de arbeiders gezond waren. Zieken kunnen niet werken. Er gingen vele paters en zusters naar Congo. De katholieke Kerk met de missies had veel invloed in de kolonie.

2. ADMINISTRATIE

De meeste Belgen die in Congo verbleven waren ingeschakeld in het bestuur van het land. Zij moesten ervoor instaan dat iedereen ingeschreven was, dat geboorten en overlijdens aangegeven werden, dat iedereen de wetten naleefde. Zij waren verantwoordelijk voor de rechtspraak, voor de aanleg en het onderhoud van wegen enz.

Congo was ingedeeld in 6 provincies. Elke provincie was verdeeld in een aantal ‘*districten*’.

Die waren nog eens onderverdeeld in ‘*gewesten*’ die zelf veel ‘*sectoren*’ telden. Aan het hoofd van de provincies, de districten, de gewesten stonden telkens Belgen en hun Belgische medewerkers. Die waren dus met zeer velen. Inlandse chefs werden erkend als hoofd van een ‘*sector*’, maar zij moesten de bevelen van de blanke overheid uitvoeren.

3 GROTE BEDRIJVEN EN BANKEN

Naast rubber en ivoor was er in Congo nog allerlei te vinden.

Boven de grond: palmolie, katoen, koffie, cacao, ...

Onder de grond: koper, diamant, goud, uranium, kobalt, ...

Grote bedrijven en banken in België vonden dat interessant. Ze stuurden er mensen op af. Er werden grote plantages (van rubber, katoen, koffie, cacao) aangelegd en rijke ertslagen werden aangeboord (koper, diamant, goud).

Koper voor de uitvoer (1917)

Blanke opzichter met twee zwarte mijnwerkers

Bekijken we even de kopermijnen en het koper dat opgedolven werd.

In het zuidoosten van Congo werden grote kopermijnen aangeboord. Belgische bedrijven hadden koper nodig om draden voor elektriciteits- en telefoonkabels te maken. Het koper uit Congo werd verwerkt in fabrieken in Hoboken en Olen. In de mijnen werkten enkele blanke ingenieurs en veel zwarte arbeiders. Belgische bedrijven bepaalden hoeveel de arbeiders verdienden. En dat was weinig.

In de omgeving van de mijnen was een goed wegennet. Er werden scholen en gezondheidcentra gebouwd. Bovenop hun karig loon kregen de arbeiders een rantsoen voedsel, een woning en verzorging bij ziekte.

Geronselde arbeiders

Ziekenzaal van de Union Minière

Er was veel mankracht nodig! Daarom moesten alle mannen uit de wijde omgeving in de mijn komen werken. Velen vluchtten in de brousse. Om in het tekort aan arbeidskrachten te voorzien, werden tienduizenden uit andere streken gehaald en tewerkgesteld in de mijn.

WAT GEBEURDE ER NA 1960 IN KONGO-ZAIRE ?

In juni 1960 wordt Kongo onafhankelijk van België. Vlak na de onafhankelijkheid maken de leiders van de verschillende provincies veel ruzie over de leiding van het grote land. In 1965 laat Mobutu zich tot president en redder van het land uitroepen. Hij krijgt steun van Amerika, België en Frankrijk. Zij hopen een graantje mee te pikken van de opbrengsten van de kopermijnen.

Maar geleidelijk aan verliest Mobutu die steun. Hij begint zich meer en meer te ontpoppen als een dictator. Er mag maar één politieke partij zijn: die van Mobutu. Het nieuws in kranten en op TV wordt gecontroleerd door de staat. Wie ook maar iets tegen Mobutu zegt of doet, wordt uit de weg geruimd. Heel veel geld gaat naar de oprichting van de presidentiële erewacht, die moet verhinderen dat iemand anders de macht grijpt.

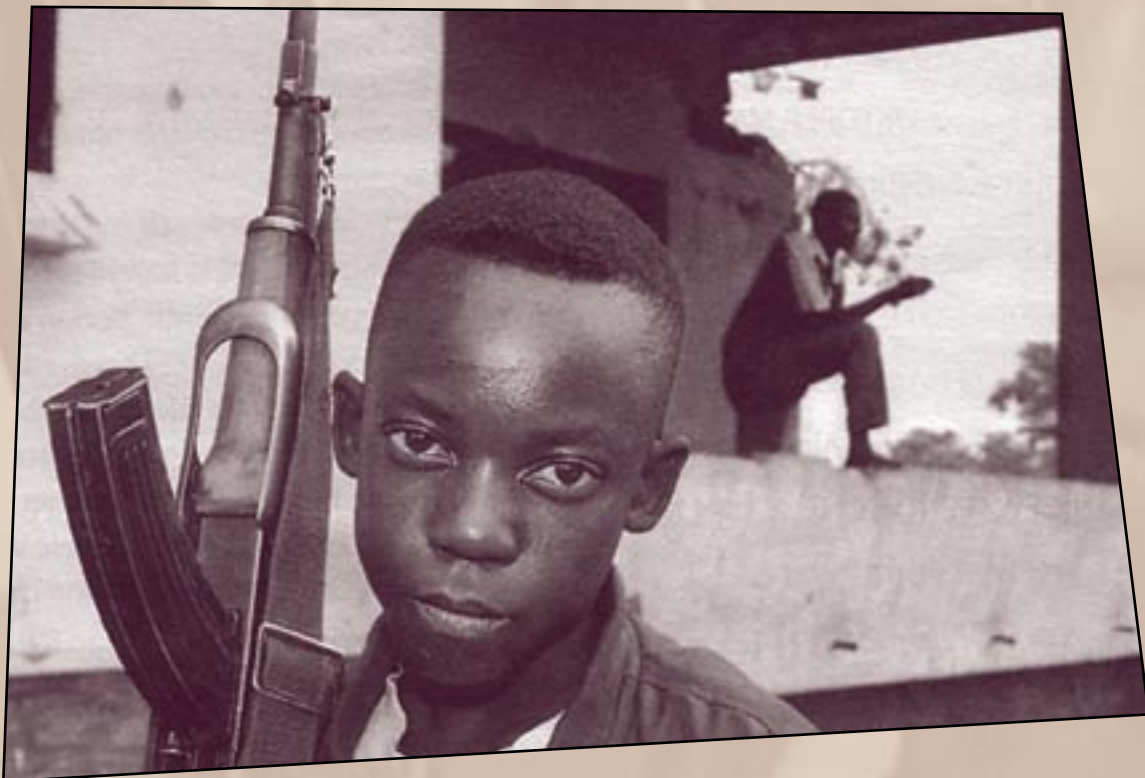
In 1972 verandert Mobutu de naam van het land: Congo wordt Zaïre. Iedereen moet zijn christelijke naam veranderen in een Zaïrese. Ondanks de schijn van nationale eenheid in het land gaat het steeds maar slechter. Een groepje rijken rond Mobutu houdt het geld dat voor de ontwikkeling van het land zou moeten dienen, voor zichzelf. Meer en meer moet de bevolking zelf instaan voor onderhoud van de wegen, gezondheidszorg, onderwijs, ...

In het begin van de jaren negentig komt er verzet en Mobutu belooft hervormingen. Maar die laten maar op zich wachten...

... tot in oktober 1996 Kabila een groep "opstandelingen" rond zich verzamelt in het oosten van het land. Op weg naar de hoofdstad krijgt Kabila meer en meer aanhang en wordt hij als redder van het land ontvangen. Het slechtbetaalde regeringsleger biedt de "opstandelingen" weinig weerstand. In mei 1997 heeft Kabila het ganse land veroverd. Mobutu vlucht naar Marokko, waar hij op 7 september overlijdt.

Na 32 jaar dictatuur krijgt het land zijn oorspronkelijke naam terug en een nieuwe leider, Laurent-Désiré Kabila. De hoop op democratische hervormingen en de heropbouw van Congo is groot.

Binnen de groep die Kabila steunde, bij de verovering van Congo, heerst echter al snel verdeeldheid. Ieder wil immers zijn deel van de macht en van de vele bodemrijksdommen zoals diamant, koper, goud en coltan. In het oosten en noorden van Congo ontstaan verschillende rebellengroepen, die gesteund worden door buurlanden Rwanda, Burundi en Uganda. Kabila zoekt steun bij Angola, Zimbabwe en Namibië. Binnen de kortste keren is gans de streek in oorlog. Er vallen 3 miljoen slachtoffers, vele duizenden Congolezen ontvluchten hun dorpen, oogsten worden geplunderd, kortom het ganse land zakt nog dieper weg in de chaos. In augustus 1999 ondertekenen Kabila en de rebellentroepen vredesakkoorden, onder toezicht van de VN en de Afrikaanse Unie. De rust lijkt terug te keren...

...tot Kabila op 16 januari 2001 wordt vermoord. De rebellentroepen maken van de verwarring gebruik om in het oosten terug gebieden te heroveren. Ondertussen volgt Kabila junior zijn vader op. De VN stuurt "blauwhelmen" die moeten proberen de rust in het land terug te brengen. Er worden nieuwe vredesakkoorden gesloten. De buurlanden trekken zich mondjesmaat terug en de rebellengroepen stoppen met vechten. Er komt een overgangsregering die het land naar verkiezingen moet leiden in 2005. Naast Kabila junior, zetelen 4 vice-presidenten in deze regering waarvan 3 ex-rebellenleiders. Dat maakt regeren er niet simpeler op: elke ex-rebellenleider wil natuurlijk voor zijn eigen groep zoveel mogelijk gunsten verkrijgen. Ondertussen proberen vele Congolese en buitenlandse organisaties de wankelende vrede te bewaren. Ook België probeert, na jarenlange afwezigheid, de heropbouw mee helpen voorbereiden. De Congolezen hopen dat er na de verkiezingen in 2005 eindelijk een regering komt die voor rust en wederopbouw kan zorgen.